

بررسی تأثیر مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی در عملکرد شرکت‌های تعاونی کشاورزی و صنعتی شهرستان بویر احمد

اصغر میرفردی، دانشیار، بخش جامعه‌شناسی و برنامه‌ریزی اجتماعی، دانشگاه شیراز، ایران

سیروس احمدی، دانشیار، گروه علوم اجتماعی دانشگاه یاسوج، ایران*

جعفر رستمی، دانشجوی کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی دانشگاه یاسوج، ایران

چکیده

تعاونی‌های کشاورزی و صنعتی در تحقق برنامه‌های توسعه کشور، نقش مهمی ایفا می‌کنند و باعث رشد و بالندگی قطب تولیدی بخش کشاورزی و صنعتی و شکوفاشدن استعدادها بالقوه این بخش در کشور می‌شوند. نقش در خور توجه سرمایه اجتماعی و حضور آن در زندگی کنش‌گران اجتماعی، که عامل مؤثری در تولید، کاهنده هزینه و تسهیل‌گر تعاملات اجتماعی است، سبب شد در این پژوهش، تأثیر مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی در عملکرد شرکت‌های تعاونی کشاورزی و صنعتی شهرستان بویر احمد بررسی و ارزیابی شود. در این پژوهش از روش پیمایشی استفاده شده است. جامعه آماری، مدیران عامل ۲۱۰ تعاونی کشاورزی و صنعتی شهرستان بویر احمد است که از بین آن‌ها ۱۳۶ نفر بر اساس جدول مورگان برای حجم نمونه انتخاب و با استفاده از روش نمونه‌گیری طبقه‌ای تصادفی متناسب مطالعه شدند. برای جمع‌آوری داده‌ها از ابزار پرسشنامه استفاده شده است. نتایج حاصل از پژوهش، نشان‌دهنده تأیید تأثیر مشارکت اجتماعی، انسجام اجتماعی و آگاهی اجتماعی در عملکرد شرکت‌های تعاونی کشاورزی و صنعتی بودند، به‌گونه‌ای که این متغیرها ۳۷/۷ درصد تغییرات عملکرد شرکت‌های تعاونی را می‌توانند تبیین کنند. همچنین نتایج نشان دادند اعتماد اجتماعی، سن، جنس، وضعیت تأهل، قومیت، سطح تحصیلات، سابقه فعالیت و سابقه عضویت اعضای ارکان تعاونی در شرکت‌های تعاونی، در عملکرد شرکت‌های تعاونی تأثیری ندارند. **واژه‌های کلیدی:** تعاونی‌های کشاورزی، تعاونی‌های صنعتی، سرمایه اجتماعی، عملکرد شرکت‌های تعاونی

مقدمه و بیان مسأله

با اندکی ژرف‌نگری در اصول و اندیشه‌های تعاون و کارکردهای آن می‌توان دریافت که همواره بین رشد و توسعه تعاونی‌ها و گونه‌های مختلف سرمایه، رابطه‌ی دو سویه‌ای وجود دارد. در راستای توسعه و تقویت هر تعاونی، به سرمایه‌های متعددی از جمله سرمایه اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی نیاز است. با توجه به مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی، اگر تعاون، بخش و یا نظام در نظر گرفته شود، سرمایه اجتماعی، مهم‌ترین جزء این بخش و نظام است و سایر سرمایه‌های لازم برای تعاونی‌ها در درجه بعدی اهمیت قرار دارند. سرمایه اجتماعی، فرایندی است که به شکل‌گیری شبکه‌های اجتماعی و تسهیل هماهنگی و همکاری برای تحقق اهداف منجر می‌شود و با ایجاد انسجام و همبستگی در اعضای شرکت‌های تعاونی، به بهبود عملکرد شرکت‌های تعاونی می‌انجامد. بسیاری از اندیشمندان اجتماعی در تبیین سرمایه اجتماعی با برشمردن مؤلفه‌های تشکیل‌دهنده آن، سرمایه اجتماعی را موتور حرکت جامعه برای گذراندن مراحل رشد و تعالی می‌دانند و معتقدند سرمایه اجتماعی، همان مفهوم سرمایه اقتصادی را با اهمیتی بیشتر با تأکید بر گروه‌های مرجع دارد. از دید دانشوران، جامعه‌ای توان گام‌نهادن در پویای توسعه را دارد که در میزان انباشت سرمایه اجتماعی بتواند اثر بگذارد و موجودی این سرمایه را تقویت کند (جهانگیری و شکری‌زاده، ۱۳۸۹: ۱۰۸)؛ بنابراین در این پژوهش به سرمایه اجتماعی با نقش مهمی، که در توسعه ایفاء می‌کند و کارکردهای مثبتی که برای جامعه دارد و به دلیل نقش مؤثر آن در بهبود عملکرد شرکت‌های تعاونی توجه شده است.

امکانات و استعدادهاى بخش کشاورزی و صنعتی به همراه پتانسیل‌های ایدئال و مطلوب آن‌ها در کشور باعث شده است نگاه‌ها به آن‌ها معطوف شود. تعامل و ارتباط هماهنگ بین بخش صنعت و بخش کشاورزی، لازمه توسعه پایدار است و بدون رشد صنعت، امکان توسعه در بخش کشاورزی میسر نمی‌شود و برعکس؛ بنابراین رشد بخش کشاورزی و صنعت،

لازم و ملزوم یکدیگرند و بدون بخش کشاورزی رشدیافته، توسعه صنعت و اقتصاد کشور، با وقفه و تنگناهای اساسی مواجه می‌شود. این امر کوشش‌هایی را می‌طلبد که منابع موجود در هر دو بخش با عدالت معقول توزیع شوند تا تحقق سهم ۲۵ درصدی تعاون در اقتصاد ملی فراهم شود و قابلیت‌های تولید ملی افزایش یابند. تحقق این امر و اهداف پیش‌بینی‌شده در سند چشم‌انداز بیست‌ساله کشور و ایجاد بهبود در شرایط تعاونی‌های کشاورزی و صنعتی کشور، نیازمند اندازه‌گیری عملکرد آن‌ها و برنامه‌ریزی و هدف‌گذاری برای بهبود عملکردشان است؛ بنابراین ضرورت ارزیابی عملکرد تعاونی‌های کشاورزی و صنعتی بر کسی پوشیده نیست. در همین راستا لازم است عملکرد و ظرفیت‌های قانونی بخش تعاونی در شهرستان بویر احمد ارزیابی، نقاط قوت و ضعف شرکت‌های تعاونی کشاورزی و صنعتی در این شهرستان شناسایی و در راستای اعتلای اهداف نهضت تعاون قدمی برداشته شود. در این پژوهش نیز به دلیل همین نزدیکی، تأثیر مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی در عملکرد شرکت‌های تعاونی کشاورزی و صنعتی شهرستان بویر احمد بررسی شده است تا مؤثرترین ابزارهای ارتقای کارآمدی، توانمندسازی و بهسازی تعاونی‌های کشاورزی و صنعتی این شهرستان شناسایی شوند.

پیشینه پژوهش

پژوهشگران متعددی در داخل و خارج کشور، عملکرد تعاونی‌های صنعتی و کشاورزی را بررسی و به تأثیر مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی در آن توجه کرده‌اند که در زیر به برخی مطالعات اشاره شده است:

ترابی و همکاران (۱۳۸۹) در پژوهشی با عنوان «بررسی میزان تأثیر مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی در عملکرد شرکت‌های تعاونی» میزان تأثیر مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی را در عملکرد تعاونی‌های دام و طیور در شهرستان مشهد بررسی کرده‌اند. این پژوهش، که به روش پیمایشی روی ۱۷۰ نفر از اعضای تعاونی‌های دام و طیور شهرستان مشهد انجام شد، نشان داد

است. یافته‌ها نشان داده‌اند تعاملات اجتماعی باعث افزایش ظرفیت کسب اطلاعات و آگاهی‌های فنی و تجاری (آگاهی اجتماعی) در میان شرکت‌ها و ارتقای مشارکت‌های اجتماعی در میان آن‌ها در ایجاد جو مناسب و اعتماد اجتماعی می‌شوند. با تعامل مناسب اطلاعات میان شرکت‌ها، عملکرد مالی شرکت‌ها بهبود خواهد یافت. در این پژوهش، تأثیر ویژگی‌های فردی نظیر سن، درآمد، سطح تحصیلات و سابقه عضویت در عملکرد شرکت‌های کوچک و زودبازده کارآفرین معنادار به دست آمده است.

جانسون و همکاران^۳ (2002) در پژوهشی با عنوان «اهمیت سرمایه اجتماعی در شرکت‌های کشاورزی روستایی کلمبیا» نقش و اهمیت سرمایه اجتماعی را در عملکرد شرکت‌های کشاورزی روستایی بررسی کرده‌اند. در این پژوهش، ۵۰ شرکت از ۵ ناحیه اقتصادی در کشور کلمبیا انتخاب شده‌اند تا مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی در آن‌ها بررسی شوند. مطابق یافته‌های پژوهش، سرمایه اجتماعی، سه کارآیی مختلف در عملکرد شرکت‌های کشاورزی داشته است. اول، برای افزایش دامنه شرکت‌های اطلاعاتی و کسب اطلاعات بیشتر (آگاهی اجتماعی) در ارتباط با بازار و منابع مالی اثرگذار بوده است. دوم، دامنه نظارت مالی و اجرایی را در انجام معاملات اقتصادی شرکت‌ها کاهش داده است؛ به عبارتی، اعتماد اجتماعی گروهی و بین‌گروهی را افزایش داده است. سوم، ضمانتی اجرایی برای حفظ و یا ثبات مشارکت‌ها و تعاملات اجتماعی به وجود آورده است.

کروز و همکاران^۴ (2006) در پژوهشی با عنوان «روابط بین توسعه تأمین‌کنندگان، تعهد، انباشت سرمایه اجتماعی و بهبود عملکرد» روابط بین خرید شرکت‌های امریکایی، تلاش‌های توسعه‌ای تأمین‌کنندگان، تعهد، انباشت سرمایه اجتماعی را با تأمین‌کنندگان کلیدی و عملکرد شرکت‌های خرید بررسی کرده‌اند. در این پژوهش، تأثیر ویژگی‌های فردی سن، سابقه عضویت، سطح تحصیلات و جنسیت و تأثیر

مشارکت اجتماعی، اعتماد اجتماعی، انسجام اجتماعی، آگاهی اجتماعی، سطح تحصیلات و سن پاسخگویان در میزان عملکرد شرکت‌های تعاونی اثرگذارند.

جهانگیری و شکری‌زاده (۱۳۸۹) پژوهشی با عنوان «بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی در عملکرد سازمان‌های غیردولتی زنان از دید اعضا در شهر شیراز» انجام داده‌اند. جامعه آماری این پژوهش، تشکل‌های غیردولتی زنان شیراز و حجم نمونه ۳۲۲ نفر بوده است. نتایج این پژوهش نشان دادند رابطه معناداری بین تأهل، قومیت، تحصیلات اعضا و تحصیلات همسرانشان با عملکرد سازمان وجود نداشته است؛ اما بین شاخص‌های سرمایه اجتماعی ساختاری و شناختی با عملکرد سازمان، رابطه وجود داشته است، به گونه‌ای که با افزایش سرمایه اجتماعی ساختاری و شناختی، عملکرد سازمان‌ها نیز افزایش می‌یابد.

نک و کیفر^۱ (1997) در پژوهشی با عنوان «آیا سرمایه اجتماعی به یک منفعت اقتصادی منجر می‌شود؟» تأثیر سرمایه اجتماعی را در عملکرد اقتصادی در بازارهای اقتصادی ۲۹ کشور جهان (برزیل، ترکیه، مکزیک، پرتغال، شیلی، فرانسه، نیجریه، ایتالیا، آرژانتین، آفریقای جنوبی، بلژیک، آلمان، اتریش، هلند، کره جنوبی، ژاپن، ایرلند، ایسلند، سوئیس، امریکا، انگلستان، استرالیا، کانادا، دانمارک، فنلاند، سوئد، نروژ، هلند و اسپانیا) بررسی کرده‌اند. نتایج این پژوهش نشان دادند در کشورهای با درآمد بالا، هنجارها و مؤسسات مدنی، سطح بالاتری دارند. اعتماد و همکاری مدنی با عملکرد اقتصادی، رابطه مثبت داشته است. همکاری‌های مدنی در جوامع قوی‌تر است که نهادهای رسمی، مدافع حقوق مالکیت و قراردادهای هستند.

بار^۲ (2000) در پژوهشی با عنوان «روند سرمایه اجتماعی و آگاهی فنی در بخش صنعتی غنا» تأثیر مشارکت شبکه‌ها، ارتباطات و تعاملات اجتماعی را در عملکرد شرکت‌های کوچک و زودبازده کارآفرین (SME) در غنا بررسی کرده

³ Johnson and et al.

⁴ Krause et al.

¹ Knack and Keefer

² Barr

تجاری و عملکرد شرکت‌های تجاری را در برخی مناطق چین بررسی کرده‌اند. در این پژوهش، سرمایه اجتماعی از دیدگاهی جدید و در دو مؤلفه بررسی شده است: ۱- انسجام و همبستگی درونی افراد، ۲- انسجام و همبستگی اجتماعی بیرونی در افراد. نتایج نشان می‌دهند رسانه‌های ارتباطی و منابع اطلاعاتی متفاوت اما با جهت‌گیری مشابه در نقش کاربردی سرمایه اجتماعی در شرکت‌ها اثرگذار بوده و سرمایه انسانی شرکت به‌طور مستقیم در عملکرد شرکت‌ها اثرگذار نبوده است؛ بلکه در صورت بهره‌گیری از مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی، نقش آن‌ها به‌طور مستقیم بر عملکرد شرکت‌ها، نمود پیدا خواهد کرد. همچنین فقر سرمایه اجتماعی در اعضای شرکت‌ها، تأثیر معکوسی در عملکرد شرکت‌ها داشته است.

مرور اجمالی بر مطالعات انجام شده درباره موضوع نشان می‌دهد پژوهش‌های انجام شده داخلی در حوزه عملکرد تعاونی‌ها، بسیار نوپا است. علاوه بر این، پژوهش‌های انجام شده با شرایط جغرافیایی، جامعه آماری و ملاحظات روشی گوناگون غیر یک‌شکل انجام شده است. همچنین شاخص‌های سنجش عملکرد، مشخص یا یکسان نیست، به‌گونه‌ای که مقایسه نتایج حاصل از آن‌ها به دلیل نبود ابزار واحد مشکل است. در نهایت نبود انسجام اجزای مختلف پژوهش‌ها و حمایت نکردن آنان از یکدیگر از سایر مشکلات این پژوهش‌ها بوده است. در این پژوهش با الگوگیری از پژوهش‌های پیشین در سنجش سرمایه اجتماعی، مؤلفه‌های آگاهی اجتماعی، اعتماد اجتماعی، انسجام اجتماعی و مشارکت اجتماعی مدنظر قرار گرفته‌اند.

چارچوب نظری

چارچوب نظری این پژوهش، رهیافتی ترکیبی است که بر نظریات سرمایه اجتماعی پاتنام و روش کارت امتیاز متوازن (BSC)^۳ کاپلان و نورتن مبتنی است. با توجه به اینکه امروزه دیدگاه پاتنام بیشتر از سایر رویکردهای نظری ارائه شده در

مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی در عملکرد شرکت‌های آمریکایی نیز بررسی شده است. این پژوهش به روش پیمایش انجام شده است. جامعه آماری آن، مأموران خرید در استخدام صنایع خودرو و الکترونیک بوده‌اند. با توجه به فهرستی که از مؤسسه عرضه (ISM) فراهم شده بود، ۷۵۰ نفر از صنایع خودرو و ۷۵۰ نفر از صنایع الکترونیک برای حجم نمونه انتخاب شده‌اند. برای جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه استفاده شده است. نتایج نشان می‌دهند تعهد خرید و انباشت سرمایه اجتماعی با تأمین‌کنندگان کلیدی در بهبود عملکرد شرکت‌های خرید می‌تواند تأثیر داشته باشند. همچنین در بررسی تعیین مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی اثرگذار در عملکرد شرکت‌های آمریکایی، سرمایه شناختی (آگاهی اجتماعی)، مشارکت، انسجام و افزایش تعاملات اجتماعی را در بهبود عملکرد (بهبود درآمد، کیفیت فعالیت و ارائه محصول و پیچیدگی کار) شرکت‌ها، اثربخش معرفی کرده‌اند.

اسکریمژور و همکاران^۱ (2006) در پژوهشی با عنوان «موفقیت شرکت‌های کشاورزی نیوزلند: با رویکرد بررسی نقش استراتژی، ساختار و رفتار بر عملکرد شرکت» عوامل مؤثر در عملکرد و موفقیت شرکت‌های کشاورزی نیوزلند را بررسی کرده‌اند. نتایج نشان داده‌اند عوامل دولتی، تجاری، فنی، ادراکی و اجتماعی، اساسی‌ترین عوامل مؤثر در عملکرد و موفقیت شرکت‌های کشاورزی نیوزلند بوده‌اند. در میان عوامل اجتماعی، متغیرهای اصلی هنجارها و انتظارات اجتماعی، تعاملات اجتماعی، ارزش‌های اجتماعی در موفقیت و عملکرد شرکت‌های کشاورزی اثرگذار بوده‌اند. در این پژوهش، تأثیر ویژگی‌های فردی نظیر سن، جنس، درآمد، سطح تحصیلات و سابقه عضویت در عملکرد شرکت‌های کشاورزی، معنادار به دست آمده است.

زنگ و یانجی^۲ (2007) در مطالعه‌ای با عنوان «انباشت سرمایه اجتماعی، کنترل تجاری و عملکرد شرکت: با رویکرد مدل معادله ساختاری» نقش انباشت سرمایه اجتماعی، کنترل

¹ Scrimgeour et al.

² Zhang and Yanjie

³ Balanced score card

قوی در شبکه‌های مدنی مانند انجمن‌های همسایگی، کانون‌های سرودخوانی، تعاونی‌ها، باشگاه‌های ورزشی و احزاب توده‌ای روی می‌دهند. از نظر پاتنام شبکه‌های مدنی، از اشکال ضروری سرمایه اجتماعی هستند (پاتنام، ۱۳۸۰: ۲۹۶). هرچه این شبکه‌ها در جامعه‌ای مترکم‌تر باشند، احتمال بیشتری وجود دارد که شهروندان برای منافع متقابل بتوانند همکاری کنند. شبکه‌های افقی انبوه اما جدا از هم، تقویت همکاری درون هر گروهی را سبب می‌شوند. آن‌ها با دورزدن شکاف‌های طبقاتی، همکاری گسترده‌تری را پدید می‌آورند. از نظر پاتنام هرچه ساختار زمانی، افقی‌تر باشد، موفقیت نهادی آن در اجتماع بیشتر است. پاتنام میان عضویت در گروه‌های دارای نظام افقی مانند باشگاه‌های ورزشی، انجمن‌های کمک متقابل، تعاونی‌ها، انجمن‌های فرهنگی و اتحادیه‌های داوطلبانه و حکومت خوب، ارتباط مثبتی متصور می‌شود. وی شبکه عمودی یا سلسله‌مراتبی را بدون توان برقراری اعتماد و همکاری اجتماعی می‌داند. دو عامل اساسی این قضیه، یکی غیرموتق بودن جریان اطلاعات در شبکه عمودی نسبت به شبکه افقی (به سبب اینکه اطلاعات صحیح اجازه بهره‌کشی و استعمار نمی‌دهد) است و دیگری هنجارهای معامله متقابل و مجازات‌های مربوط به تخلف از آن است که مانع فرصت‌طلبی شده و در شبکه‌های عمودی برای مقامات عالی کمتر وضع و کمتر اجرا می‌شوند. او این سودمندی‌ها را برای شبکه‌های مشارکت مدنی برمی‌شمارد: افزایش هزینه‌های بالقوه عهدشکنی در معاملات، تقویت هنجارهای قوی معامله متقابل، تسهیل ارتباطات و بهبود جریان اطلاعات درباره اعتمادپذیر بودن افراد و ارائه چارچوبی فرهنگی برای همکاری.

پاتنام روابط اجتماعی افراد و تعاملات آن‌ها با یکدیگر را بنیادی‌ترین جزء سرمایه اجتماعی معرفی می‌کند و معتقد است در بحث سرمایه اجتماعی، شبکه‌های اجتماعی، ثروت ارزشمندی هستند و پایه‌ای برای انسجام اجتماعی و تقویت اعتماد و اطمینان فراهم می‌کنند و به افراد توانایی می‌دهند با هم برای کسب منفعت و رفع مشکلات زندگی همکاری کنند.

ارتباط با سرمایه اجتماعی، پذیرفته شده و توسعه یافته است؛ در این پژوهش به رویکرد پاتنام توجه شده است. نقطه قوت الگوی کارت امتیاز متوازن کاپلان و نورتن استفاده از شاخص‌های مالی در کنار شاخص‌های غیرمالی برای رسیدن به اهداف بلندمدت سازمانی است. آن‌ها با ترکیب شاخص‌های مالی و غیرمالی، رویکرد متمایزی را در ارزیابی عملکرد به وجود آوردند و در سنجش عملکرد سازمان، علاوه بر معیارهای مالی، سه وجه متفاوت دیگر از قبیل مشتری، فرایندهای داخلی، رشد و یادگیری را اندازه‌گیری کردند. با توجه به جامعیت روش کارت امتیاز متوازن نسبت به سایر روش‌های سنجش عملکرد مانند روش نظام مدیریت هوشین^۱، هزینه‌یابی بر مبنای فعالیت^۲، بالدریج^۳، مدیریت بر مبنای هدف^۴، نظام مدیریت کیفیت جامع^۵ و مدل برتری سازمانی^۶، در این پژوهش، رویکرد مذکور برای ارزیابی عملکرد شرکت‌های تعاونی استفاده شده است.

از نظر پاتنام سرمایه اجتماعی، ویژگی‌های گوناگون سازمان‌های اجتماعی نظیر اعتماد، هنجارها و شبکه‌ها است که با ایجاد و تسهیل اقدامات هماهنگ، کارایی جامعه را با تسهیل کنش‌های تعاونی می‌توانند بهبود بخشند (فیلد، ۱۳۸۶: ۱۲). وی در ادامه در توضیح این ویژگی‌ها این‌گونه بیان داشته است که:

شبکه‌ها: شبکه‌های رسمی و غیررسمی ارتباطات و مبادلات در هر جامعه‌ای اعم از مدرن و سنتی، اقتدارگرا و دموکراتیک، فئودالی و سرمایه‌داری وجود دارند. شبکه‌ها در دو نوع افقی و عمودی هستند. در شبکه‌های افقی، شهروندان عضو هستند که قدرت و وضعیت برابری دارند. در شبکه‌های عمودی، شهروندان نابرابر با روابط نابرابر مبتنی بر سلسله‌مراتب و وابستگی به هم پیوند دارند. کنش‌های افقی

¹ Hoshin

² Activity based costing

³ Baldrig

⁵ Management by Objectives

⁶ Total quality management

⁷ European Foundation for quality management

در مجموع، پاتنام منابع سرمایه اجتماعی را اعتماد، هنجارهای معامله متقابل و شبکه‌های افقی تعامل می‌داند که ارتباطات درونی خودتقویت‌کننده و خودفزاینده دارد. از نظر ویژگی بازتولیدی، سرمایه اجتماعی به تعامل اجتماعی همراه با سطح زیادی از همکاری، اعتماد، معامله متقابل، مشارکت مدنی و رفاه اجتماعی منجر می‌شود. پاتنام حضور این ویژگی‌ها را در هر جامعه‌ای، نشانهٔ مدنیت آن می‌داند. خصلتی که به نظر او موجب عملکرد خوب نهادهای دموکراتیک می‌شود و نبود آن‌ها در جوامع غیرمدنی، عهدشکنی، بی‌اعتمادی، فریب و حيله، بهره‌کشی، انزوا، بی‌نظمی و رکود را در جوی خفقان‌آور به دنبال دارد که در دایرهٔ بسته‌ای خود را تکرار می‌کنند. شرایطی که سبب می‌شوند نهادهای دموکراتیک به‌خوبی و سهولت به اهداف خود نتوانند دست یابند.

ارزیابی عملکرد با روش تکنیک امتیاز متوازن که، یک عنصر سازندهٔ ضروری است، بازخوردی از اثربخشی برنامه‌ها و به‌کارگیری آن‌ها می‌تواند ارائه دهد. تکنیک امتیاز متوازن، روشی است که برای مدیران، شرایطی را فراهم می‌کند تا چارچوبی جامع برای تفسیر و ترجمهٔ چشم‌انداز و راهبرد شرکت در قالب مجموعه‌ای از سنج‌های عملکرد ارائه دهند. شرکت‌ها و سازمان‌های بسیاری در سراسر دنیا از این تکنیک برای دستیابی به اهداف خود استفاده می‌کنند و به نتایج بسیار مطلوبی دست می‌یابند؛ با این حال، هنوز در ایران از تکنیک امتیاز متوازن به‌طور درخور توجهی استفاده نشده است. در این پژوهش، این تکنیک برای سنجش عملکرد مالی و غیرمالی شرکت‌های تعاونی کشاورزی و صنعتی استفاده شده است که در زیر، وجوه چهارگانهٔ آن تبیین شده است.

ارزیابی متوازن به دنبال توازن در حوزه‌های زیر است:

۱- توازن بین معیارهای مالی و غیرمالی، ۲- توازن بین صاحبان منافع داخلی و خارجی سازمان، ۳- توازن بین شاخص‌های هادی (آینده‌نگر) و شاخص‌های تابع (گذشته‌نگر) (Kaplan & Norton, 1996: 1-19). مدل کارت امتیاز متوازن، اهمیت اندازه‌های غیرمالی را در سازمان آشکار می‌کند و آن‌ها را

شبکه‌ها را خواستگاه دو مؤلفهٔ دیگر سرمایه اجتماعی یعنی هنجارهای اعتماد و همیاری مطرح می‌کنند. پاتنام با تفکیک شبکه‌های افقی یا مساوات‌طلب از شبکه‌های عمودی یا انحصارطلب، نوع دوم را بدون توان برقراری اعتماد و هنجارهای همیاری معرفی می‌کند. از نظر وی، شبکه‌های افقی در قالب مشارکت‌های مدنی (انجمن‌ها، باشگاه‌ها، تعاونی‌ها و احزاب...) به دلیل ارائهٔ چارچوب فرهنگی برای همکاری، مولد هنجارهای اعتماد و همیاری هستند.

فشرده‌گی یا تراکم شبکه، ویژگی دیگری علاوه بر شبکه است که پاتنام بر آن تأکید دارد. منظور وی از فشرده‌گی، افزایش انجمن‌ها و امکان عضویت‌های متداخل و مشارکت در عرصه‌های چندگانهٔ زندگی اجتماعی است.

هنجارهای معامله متقابل: در گروه اجتماعی، هنجارهایی هستند که مهم‌ترین سودمندی آن‌ها تقویت اعتماد، کاهش هزینهٔ معاملات و تسهیل همکاری است. از نظر پاتنام مهم‌ترین آن‌ها هنجارهای معامله متقابل هستند. وی این هنجارها را از مولدترین اجزای سرمایه اجتماعی می‌داند. گروه‌ها و جوامعی که این هنجار بر آن‌ها حاکم هستند و از آن‌ها پیروی می‌کنند، به‌شکل مؤثری بر فرصت‌طلبی و مشکلات عمل جمعی فائق می‌آیند. این هنجارها با شبکه‌های انبوهی از مبادلات اجتماعی مرتبط هستند و هر کدام یکدیگر را تقویت می‌کنند.

اعتماد اجتماعی: پاتنام اعتماد اجتماعی را ناشی از دو منبع مرتبط یعنی هنجارهای معامله متقابل و شبکه‌های مشارکت مدنی می‌داند. اعتماد، همکاری را تسهیل می‌کند و هرچه سطح اعتماد در جامعه‌ای بالاتر باشد، احتمال همکاری هم بیشتر خواهد بود. همکاری نیز اعتماد را ایجاد می‌کند. به این ترتیب هرچه سرمایه اجتماعی بیشتر استفاده شود به جای استهلاک و کاهش (مانند آنچه که دربارهٔ سرمایه فیزیکی اتفاق می‌افتد) بیشتر افزایش خواهد یافت. از نظر پاتنام هرچه تعامل میان افراد بیشتر باشد، آن‌ها اطلاعات بیشتری دربارهٔ یکدیگر به دست می‌آورند و انگیزه‌های بیشتری برای اعتماد پیدا می‌کنند.

در نظام اندازه‌گیری جامع و فراگیر به کار می‌گیرد. وجود اندازه‌های غیرمالی همانند حفظ مشتریان، جابه‌جایی‌های نیروی انسانی و یا تعداد محصولات جدید، در مدل ارزیابی متوازن، نتایجی هستند که از فعالیت‌های سازمانی نشأت می‌گیرند که خود به اجرا و دستیابی به استراتژی منجر می‌شوند؛ از این‌رو، این اندازه‌ها از جمله پیش‌بینی‌کننده‌هایی محسوب می‌شوند که عملکرد مالی آینده سازمان را رقم می‌زنند.

به عقیده کاپلان و نورتین، تا زمانی که چیزی را نتوان سنجد، آن را نمی‌توان مدیریت کرد. بر اساس این، سنجش راهبردها، مقدمه‌ای برای مدیریت آن‌ها و ارتقای یادگیری استراتژیک سازمان قلمداد شده است. شاخص‌های سنجش عملکرد در حوزه کارت امتیاز متوازن عبارتند از: میزان سود ویژه، مجموع دارایی‌ها، میزان درآمد، میزان بدهی، تعداد محصولات و خدمات ارائه شده به بازار، زمان پاسخگویی به درخواست مشتری، مبالغ پرداخت شده به مراکز خیریه، نرخ رضایت کارکنان (عضومداری)، تعداد ساعات آموزش کارکنان، تعداد حوادث ضمن کار که به اتلاف وقت منجر شده‌اند، میزان رضایت مشتری (مشتری‌مداری)، نرخ وفاداری مشتری، تعداد مشتریان، تعداد آگهی‌های تبلیغاتی و هزینه تحقیق و توسعه (صادقی مکی، ۱۳۸۹: ۵۰-۴۶).

مدل کارت امتیاز متوازن، چهار وجه دارد که در ادامه تبیین شده است:

الف. وجه مالی: BSC^۱ باید واحدهای سازمانی را ترغیب کند میان اهداف مالی و استراتژی سازمانی، ارتباط برقرار کنند. بر اساس این، تأمین اهداف مالی، نقطه اصلی تمرکز همه مناظر مدل است. هر سنجه‌ای در هر منظر باید در نهایت در قالب نظام علی و معلولی، عملکرد مالی را بهبود بخشد. کاپلان و نورتین، با تبیین چرخه حیات سازمانی در سه مرحله رشد، ثبات (بلوغ) و برداشت (افول)، سه استراتژی کلی مالی تعریف کرده‌اند: رشد و ترکیب درآمد، کاهش هزینه و بهبود بهره‌وری و استفاده بهینه از دارایی‌ها و استراتژی

ب. وجه مشتری: امروزه سازمان‌های بسیاری، مأموریت و اهداف خود را بر اساس تمرکز بر مشتری و اینکه چگونه سازمان، دیدگاه‌های مشتری را اولویت اول مدیریت ارشد خود قرار دهد، تبیین و تعریف می‌کنند.

در وجه مشتری، مشتریان و بخش‌هایی از بازار را شناسایی می‌کند که سازمان برای رقابت انتخاب کرده است. این بخش‌ها، منابع درآمدزای مطرح در رویکرد مالی را ارائه می‌کنند؛ با این تفاوت که سنجه‌های مطرح آن در مقایسه با سنجه‌های مالی، اغلب بر حال و آینده متمرکز هستند. در این منظر، بر مؤلفه‌هایی نظیر رضایت، وفاداری، حفظ، جذب و سودآوری مشتریان تأکید می‌کنند.

ج. وجه فرایند داخلی: سازمان‌ها پس از فرموله‌بندی اهداف و سنجه‌های وجه مالی و مشتری، اهداف و سنجه‌های فرایندی را مشخص می‌کنند. این جنبه از کارت امتیاز متوازن بر آن دسته از نتایج کسب و کارهای داخلی توجه و تأکید دارد که سازمان را به سمت موفقیت‌های مالی و رضایت‌مندی مشتریان هدایت خواهد کرد؛ از این‌رو، با ایجاد تمرکز و توجه در مدیران به عملیات‌ها و فعالیت‌های مهم و حیاتی درون سازمانی، به آن‌ها توانایی می‌دهد نیازهای مشتریان را برآورده کنند.

د. وجه رشد و یادگیری: در این وجه، اهداف و سنجه‌هایی توسعه می‌یابند که در نهایت به رشد و یادگیری سازمانی منجر می‌شوند. وجه رشد و یادگیری، زیرساخت تحقق سه وجه دیگر را مهیا می‌کند.

اندازه‌های مرتبط مشتری و فرایندهای داخلی کسب و کار، تعدادی از پارامترهای مهم دخیل در موفقیت سازمان را

به عقیده کاپلان و نورتین، تا زمانی که چیزی را نتوان سنجد، آن را نمی‌توان مدیریت کرد. بر اساس این، سنجش راهبردها، مقدمه‌ای برای مدیریت آن‌ها و ارتقای یادگیری استراتژیک سازمان قلمداد شده است. شاخص‌های سنجش عملکرد در حوزه کارت امتیاز متوازن عبارتند از: میزان سود ویژه، مجموع دارایی‌ها، میزان درآمد، میزان بدهی، تعداد محصولات و خدمات ارائه شده به بازار، زمان پاسخگویی به درخواست مشتری، مبالغ پرداخت شده به مراکز خیریه، نرخ رضایت کارکنان (عضومداری)، تعداد ساعات آموزش کارکنان، تعداد حوادث ضمن کار که به اتلاف وقت منجر شده‌اند، میزان رضایت مشتری (مشتری‌مداری)، نرخ وفاداری مشتری، تعداد مشتریان، تعداد آگهی‌های تبلیغاتی و هزینه تحقیق و توسعه (صادقی مکی، ۱۳۸۹: ۵۰-۴۶).

مدل کارت امتیاز متوازن، چهار وجه دارد که در ادامه تبیین شده است:

الف. وجه مالی: BSC^۱ باید واحدهای سازمانی را ترغیب کند میان اهداف مالی و استراتژی سازمانی، ارتباط برقرار کنند. بر اساس این، تأمین اهداف مالی، نقطه اصلی تمرکز همه مناظر مدل است. هر سنجه‌ای در هر منظر باید در نهایت در قالب نظام علی و معلولی، عملکرد مالی را بهبود بخشد. کاپلان و نورتین، با تبیین چرخه حیات سازمانی در سه مرحله رشد، ثبات (بلوغ) و برداشت (افول)، سه استراتژی کلی مالی تعریف کرده‌اند: رشد و ترکیب درآمد، کاهش هزینه و بهبود بهره‌وری و استفاده بهینه از دارایی‌ها و استراتژی

^۱ Balanced score card

تعریف کرده است (شبکه‌ها، هنجارها و اعتماد) که به مشارکت‌کنندگان توانایی می‌دهد به شکل کاراتری با هم برای رسیدن به هدف‌های مشترک عمل کنند (فیلد، ۱۳۸۶: ۴۹). در پژوهش حاضر، منظور از سرمایه اجتماعی، تعامل مجموعه‌ای از شبکه‌ها، هنجارها و ارزش‌های اجتماعی در میان افراد است که موجب ارتقای سطح همکاری اعضای شرکت تعاونی و کاهش سطح هزینه‌های تبادلات و ارتباطات می‌شود و همکاری درون گروه‌ها را برای کسب و یا ارتقای منافع تعاونی تسهیل می‌کند. برای سنجش سرمایه اجتماعی، مؤلفه‌های آگاهی اجتماعی، انسجام اجتماعی، اعتماد اجتماعی و مشارکت اجتماعی از نظریه پاتنام استخراج و در قالب طیف لیکرت ۷ گزینه‌ای (هیچ، خیلی کم، کم، متوسط، زیاد، خیلی زیاد و کاملاً) سنجش شده است. ارزیابی عملکرد به فرایند سنجش و اندازه‌گیری عملکرد دستگاه‌ها در دوره‌های مشخص به‌گونه‌ای اطلاق می‌شود که انتظارات و شاخص‌های مورد قضاوت برای دستگاه ارزیابی شونده شفاف و از قبل به آن ابلاغ شده باشد (طبرسا، ۱۳۷۸: ۴). در پژوهش حاضر منظور از ارزیابی عملکرد، فرایند توسعه و به‌کاربردن شاخص‌های اندازه‌گیری‌شدنی است که امکان ارزیابی نظام‌مند میزان پیشرفت نسبت به اهداف از پیش تعیین‌شده را می‌دهد. عملکرد شرکت‌های تعاونی کشاورزی و صنعتی به‌عنوان نتایج کارشان تعریف شده است؛ زیرا آن‌ها قوی‌ترین پیوند را با اهداف استراتژیک شرکت، رقابت مشتری و درآمدهای مالی دارند.

برای سنجش عملکرد شرکت‌های تعاونی کشاورزی و صنعتی، شاخص‌های مالی و غیرمالی از نظریه کارت امتیاز متوازن کاپلان و نورتن و وجوه چهارگانه آن، استخراج و ارزیابی شده‌اند. بعد مالی عملکرد شرکت‌های تعاونی کشاورزی و صنعتی با استفاده از شاخص‌های ترکیبی و بعد غیرمالی آن، در قالب دو بعد عضومداری و مشتری‌مداری سنجیده شده‌اند که به ترتیب، جزء وجوه جنبه رشد و یادگیری کارکنان و جنبه مشتری هستند. منظور از عملکرد مالی همان شاخص‌های پولی از جمله میزان سرمایه، میزان درآمد،

شناسایی می‌کنند؛ اما اهداف در راستای دستیابی به موفقیت به‌طور دائم در حال تغییر بوده و برای حضور در صحنه رقابت، ایجاد بهبودهای مستمر در محصولات و فرایندها ضروری هستند. دیدگاه نوآوری و یادگیری در بحث ارزیابی عملکرد مبتنی بر سه گروه از سنجش‌های رضایت، جذب و بهره‌وری کارکنان شکل گرفته و مواردی نظیر قابلیت‌ها و توانایی‌های کارکنان، کیفیت نظام اطلاعاتی، تعیین روند دستیابی به اهداف و وجود تعلق خاطر سازمانی در راستای تحقق اهداف به‌عنوان توانمندساز مدنظر قرار می‌گیرند (الوانی و همکاران، ۱۳۸۸: ۱۵).

روش شناسی

در این پژوهش از روش پیمایش استفاده شده است. برای جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات از ابزار پرسشنامه هنجاریابی شده پژوهشگران پیشین استفاده شده است. جامعه آماری این پژوهش، مدیران عامل ۲۱۰ تعاونی کشاورزی و صنعتی شهرستان بویر احمد بوده‌اند که با استفاده از جدول مورگان (حسن‌زاده، ۱۳۸۶: ۱۳۳) تعداد ۱۳۶ نفر برای حجم نمونه انتخاب شده‌اند.

با توجه به اینکه در شهرستان بویر احمد در مجموع، ۲۱۰ تعاونی شامل ۱۳۲ تعاونی کشاورزی و ۷۸ تعاونی صنعتی فعال هستند، همه این شرکت‌ها، جامعه آماری پژوهش بودند که ۱۳۶ شرکت برای نمونه، انتخاب و از هر کدام یک نفر (مدیر عامل) بررسی شد و در این میان در برخی موارد، معرفی اعضای هیأت مدیره و بازرسان صورتی بوده یا اغلب اعضای معرفی شده، اعضای خانواده مدیر عامل هستند. مدیران عامل همه وظایف و اختیارات شرکت را به عهده دارند، به همین دلیل فقط مدیران عامل مبنای نمونه‌گیری قرار گرفته‌اند. با استفاده از روش نمونه‌گیری طبقه‌ای تصادفی متناسب، نمونه‌ها انتخاب و داده‌ها جمع‌آوری و در ادامه، مفاهیم و شیوه سنجش آن‌ها تعریف شده‌اند.

پاتنام سرمایه اجتماعی را جلوه‌هایی از حیات اجتماعی

به‌دست‌آمده، شاخص ترکیبی مالی (CI) برای هر شرکت تعاونی، با عنوان عملکرد مالی آن شرکت محاسبه شده است. گفتنی است با توجه به ارزیابی ده شاخص مالی برای هر شرکت، شاخص ترکیبی مالی (CI) به‌دست‌آمده برای هر شرکت تعاونی در دامنه بین صفر تا ده قرار داشته است ($0 \leq CI$). عملکرد غیرمالی با دو شاخص عضومداری و مشتری‌مداری در قالب طیف لیکرت ۷ گزینه‌ای (هیچ، خیلی کم، کم، متوسط، زیاد، خیلی زیاد و کاملاً) سنجیده شده است. درنهایت، میانگین نمره به‌دست‌آمده از شاخص‌های غیرمالی پس از کدگذاری مجدد و هم‌سطح کردن آن با شاخص‌های مالی با هم جمع و نمره عملکرد در نظر گرفته شده است.

برای تعیین اعتبار از اعتبار سازه به روش تحلیل عاملی تأییدی و برای تعیین پایایی از هم‌هنگی درونی ابزار به روش آلفای کرونباخ استفاده شده که نتایج آن در جدول ۱ و ۲ منعکس شده‌اند. نتایج تحلیل عاملی نشان داده‌اند در مجموع، دو عامل عضومداری و مشتری‌مداری، ۵۱ درصد از واریانس عملکرد غیرمالی را تحلیل و چهار عامل مشارکت اجتماعی، آگاهی اجتماعی، انسجام اجتماعی و اعتماد اجتماعی، حدود ۵۴ درصد از واریانس سرمایه اجتماعی را تبیین کرده‌اند. بر اساس نتایج به‌دست‌آمده، مقدار آزمون KMO برای سازه سرمایه اجتماعی برابر با ۰/۸۰۶ و برای سازه عملکرد غیرمالی برابر با ۰/۸۴۱ است که نشان‌دهنده کفایت نمونه‌گیری است. همچنین نتیجه آزمون بارتلت، که برای هر دو سازه در سطح خطای کمتر از ۰/۰۰۱ معنی‌دار است، نشان می‌دهد ماتریس همبستگی بین گویه‌های هر یک از سازه‌ها، ماتریس همانی و واحد نیست؛ یعنی از یکسو بین گویه‌های درون هر عامل، همبستگی زیادی وجود دارد و از سوی دیگر بین گویه‌های یک عامل با گویه‌های عامل دیگر، هیچ‌گونه همبستگی مشاهده نمی‌شود. با توجه به اینکه مقدار آلفای متغیرهای مذکور بیشتر از ۰/۷۰ است، گفتنی است ابزار پژوهش، پایایی مطلوبی دارد و نشان‌دهنده انسجام درونی مناسب بین گویه‌ها است.

وضعیت هزینه، وضعیت وام‌ها، وضعیت سود و مانند آن است. منظور از عملکرد غیرمالی، میزان رضایتمندی اعضای شرکت‌های تعاونی با توجه به رفع نیازهایشان، بازارمداری و افزایش جلب مشتری کالاهای تولیدی شرکت است (تراپی و همکاران، ۱۳۸۹).

برای سنجش عملکرد مالی با توجه به نوع متغیرهای مهم و تأثیرگذار در عملکرد شرکت‌های تعاونی در مرحله اول با الگوگیری از نمونه پژوهش‌های پیشین مشابه همچون پژوهش ترابی دلویی و همکاران (۱۳۸۹) و کائور (۲۰۰۶) در مجموع، متناسب با متغیرهای مالی شرکت‌های تعاونی کشاورزی و صنعتی ۱۰ شاخص ساخته شده است که مشخصات آن به شرح زیر است:

شاخص ۱: نسبت میزان متوسط سود سالانه به هزینه کل،
 شاخص ۲: نسبت میزان سرمایه در حال حاضر به میزان سرمایه در بدو تأسیس،
 شاخص ۳: نسبت میزان متوسط سود سالانه به تعداد کل اعضا،
 شاخص ۴: نسبت درآمد (فروش) به میزان دارایی کل،
 شاخص ۵: نسبت درآمد (فروش) به هزینه کل،
 شاخص ۶: نسبت تعداد وام‌های دریافتی به تعداد وام‌های معوقه،
 شاخص ۷: نسبت میزان سرمایه در حال حاضر به تعداد کل اعضا،
 شاخص ۸: نسبت تعداد سهام در حال حاضر به تعداد کل اعضا،
 شاخص ۹: نسبت میزان دارایی کل به میزان بدهی کل،
 شاخص ۱۰: نسبت تعداد تجهیزات زیربنایی به تعداد تجهیزات فعال.

در مرحله دوم از روش تاکسونومی عددی^۱ استفاده شده است. طبقات مدنظر و شاخص‌های مالی تعیین شده و میانگین هر یک از ده شاخص مالی در نظر گرفته شده برای شرکت‌های تعاونی کشاورزی و صنعتی محاسبه شده و سپس در مرحله بعدی به هر شرکت تعاونی، که شاخص مالی بالاتر از میانگین شاخص‌ها دارد، عدد یک و هر شرکت، که شاخص مالی پایین‌تر از میانگین شاخص‌ها دارد، عدد صفر اختصاص داده شده است. درنهایت، با حاصل جمع اعداد

^۱ Numerical Taxonomy Method

جدول ۱- تعیین اعتبار و پایایی مقیاس عملکرد غیرمالی

ضریب	مقدار واریانس		عامل‌ها		سازه
			مشتری‌مداری	عضومداری	
	تیبین شده	ویژه	وزن عاملی	وزن عاملی	
				۰/۷۷۲	اهمیت قائل شدن به نوآوری‌ها و خلاقیت‌های اعضا
				۰/۷۶۶	آگاهی و اطلاع‌رسانی به موقع و ضروری اعضا
				۰/۷۵۴	رسیدگی به امور رفاهی و خدماتی اعضا
				۰/۷۳۹	دسترسی به دستگاه‌ها و تکنولوژی‌های جدید علمی و صنعتی
				۰/۶۷۱	استفاده از نیروهای متخصص در انجام امور تعاونی
				۰/۶۴۸	رعایت قوانین و مقررات از سوی مسئولان تعاونی
۰/۸۹۳	۳۷/۸	۶/۸		۰/۶۲۶	تهیه و تأمین مواد اولیه و امکانات لازم برای انجام امور تعاونی
				۰/۶۱۳	ارتباط مؤثر با سایر شرکت‌های تعاونی و یا اتحادیه‌ها
				۰/۶۰۵	بهره‌گیری از حمایت و نظارت اداره کل تعاون، کار و رفاه اجتماعی در امور شرکت تعاونی
				۰/۵۸۹	میزان اجرای مصوبات مجمع عمومی شرکت تعاونی
				۰/۵۶۹	تأمین اعتبارات و وام‌های ضروری اعضا
				۰/۷۲۹	کانال‌های ارتباطی شرکت تعاونی شما با مشتری‌های محصولات تولیدی-تان به چه میزان مشخص است؟
				۰/۷۱۵	اعضای ارکان شرکت تعاونی شما (مدیرعامل، هیأت مدیره، بازرس) از نیازهای اصلی مشتریان محصولات تولیدی کشاورزی یا صنعتی به چه میزان شناخت دارند؟
				۰/۷۰۸	مشتری‌های تولیدات صنعتی یا کشاورزی نسبت به وضعیت تعاونی شما به چه میزان شناخت دارند؟
۰/۸۳۳	۱۳/۳	۲/۴		۰/۶۶۸	اعضای ارکان شرکت تعاونی شما، از سلیقه‌های مشتری‌ها به چه میزان شناخت دارند؟
				۰/۶۶۵	مشتری‌ها نسبت به رقبای تعاونی شما به چه میزان شناخت دارند؟
				۰/۶۶۲	به چه میزان نظرات مشتریان را درباره محصولات تولیدی تعاونی خودتان جویا می‌شوید؟
				۰/۶۶۱	مشتریان از کیفیت محصولات تولیدی تعاونی شما به چه میزان رضایت دارند؟
				۵۱/۰	واریانس کل تبیین شده
				۰/۸۴۱	مقدار آزمون KMO برای متناسب بودن اندازه نمونه
Chi-Square= ۱۱۲۲/۹۰۹		Df= ۱۵۳	Sig= ۰/۰۰۰		مقدار آزمون Bartlett برای درست بودن تفکیک عامل‌ها
	۰/۸۹۹				ضریب آلفای کرونباخ کل مقیاس عملکرد غیرمالی

جدول ۲- تعیین اعتبار و پایایی مقیاس سرمایه اجتماعی

ضریب	سازه			عامل‌ها		
	مقدار	واریانس	آلفای کرونباخ	اعتماد اجتماعی	انسجام اجتماعی	مشارکت اجتماعی
	ویژه	تیبین شده	کرونباخ	وزن عاملی	وزن عاملی	وزن عاملی
						۰/۷۴۷
						۰/۷۲۰
						۰/۶۸۳
						۰/۶۷۰
						۰/۶۴۳
						۰/۶۴۰
						۰/۵۴۴
						۰/۵۳۱
						۰/۴۷۱
						۰/۴۵۱
						۰/۷۹۰
						۰/۷۷۷
						۰/۷۷۱
						۰/۶۷۸
						۰/۶۵۳
						۰/۶۱۰
						۰/۵۴۲
						۰/۵۰۱

ادامه جدول ۲- تعیین اعتبار و پایایی مقیاس سرمایه اجتماعی

ضریب آلفای کرونباخ	مقدار واریانس تبیین شده	مقدار ویژه	عامل‌ها				سازه سرمایه اجتماعی
			اعتماد اجتماعی	انسجام اجتماعی	آگاهی اجتماعی	مشارکت اجتماعی	
			وزن عاملی	وزن عاملی	وزن عاملی	وزن عاملی	
				۰/۷۷۸		به چه میزان به مشورت گرفتن از همکاران در کارتان اهمیت می‌دهید؟	
				۰/۷۴۶		به چه میزان در ارتباط با مسائل مختلف با همکارانتان تبادل نظر می‌کنید؟	
				۰/۶۶۶		به چه میزان به توصیه‌ها و نصایح همکاران در کارتان اهمیت می‌دهید؟	
				۰/۶۴۶		به چه میزان به عملکرد اعضا و ارکان شرکت تعاونی خود اطمینان دارید؟	
۰/۷۶۴	۸/۹	۲/۸		۰/۵۴۹		در صورتی که همکاران بیمار شود تا چه میزان خود را به عیادت کردن از او موظف می‌دانید؟	
				۰/۴۵۱		به چه میزان منافع جمعی در تعاونی را بر منافع شخصی خود ترجیح می‌دهید؟	
				۰/۴۲۸		در صورت بروز گرفتاری برای همکارانتان تا چه میزان خود را موظف به کمک‌کردن به آن‌ها می‌دانید؟	
				۰/۴۱۳		برای انجام امور مختلف شرکت تعاونی‌تان به چه میزان با شما مشورت می‌شود؟	
			۰/۸۴۱			تا چه میزان معتقدید همکارانتان در انجام فعالیت‌های شرکت اعتمادکردنی هستند؟	
			۰/۷۷۷			تا چه میزان معتقدید همکارانتان به قول و قرارشان پای‌بند خواهند بود؟	
			۰/۷۴۱			تا چه میزان معتقدید همکارانتان در پرداخت قرض‌هایشان متعهد خواهند بود؟	
۰/۸۰۵	۵/۹	۱/۹		۰/۶۴۹		تا چه میزان به عملکرد اعضای شرکت تعاونی‌تان در انجام وظایف‌شان اعتماد دارید؟	
				۰/۶۳۶		تا چه میزان معتقدید در مواقع گرفتاری روی همکارانتان می‌توانید حساب کنید؟	
				۰/۵۴۰		تا چه میزان معتقدید در همکاری با دیگران کار پر سودتری خواهید داشت؟	
			۵۳/۹			واریانس کل تبیین شده	
			۰/۸۰۶			مقدار آزمون KMO برای متناسب بودن اندازه نمونه	
			Chi- Square= ۶۸۷/۲	Df= ۴۹۶	Sig=۰/۰۰۰	مقدار آزمون Bartlett برای درست بودن تفکیک عامل‌ها	
			۰/۹۱۷			ضریب آلفای کرونباخ کل مقیاس سرمایه اجتماعی	

فرضیه‌های پژوهش

فرضیه اصلی: سرمایه اجتماعی اعضای ارکان تعاونی در عملکرد تعاونی‌های کشاورزی و صنعتی تأثیر دارد.

فرضیه فرعی ۱: آگاهی اجتماعی اعضای ارکان تعاونی در عملکرد تعاونی‌های کشاورزی و صنعتی تأثیر دارد.
فرضیه فرعی ۲: اعتماد اجتماعی اعضای ارکان تعاونی در

۱۴۳۷۳۸۳۳۳/۳ شرکت‌ها ۳۰۱۵۲۴۱۶/۶۷ تومان و متوسط دارایی شرکت‌ها ۸۲۹۹۸۶۸۶۵ تومان بوده است. بیشترین تعداد وام‌های دریافتی در تعاونی‌ها، یک وام (۲۹/۲) در ۳۵ شرکت از حجم نمونه آماری بوده است. بیشترین تعداد وام‌های معوقه در تعاونی‌ها تعداد یک وام (۳۲/۵) درصد) در ۳۹ شرکت بوده است. در ۳۱ شرکت (۲۵/۸ درصد) وام معوقه وجود نداشته است. بیشترین تجهیزات زیربنایی در تعاونی‌ها مربوط به ۴۱ شرکت در ۱-۵ مورد (۳۴/۳ درصد) و همچنین در ۴۰ شرکت دیگر در ۱۰-۶ مورد (۳۳/۳ درصد) بوده است. بیشترین تجهیزات فعال در تعاونی‌ها به ۴۵ شرکت در ۱-۵ مورد (۳۷/۵۳ درصد) مربوط بوده است. با توجه به اینکه محاسبه عملکرد مالی شرکت‌های تعاونی کشاورزی و صنعتی بر اساس شاخص‌های گزارش شده در چارچوب نظری پژوهش بوده است، گزارش آمارهای فوق در بخش آمارهای توصیفی برای شناخت بیشتر وضعیت شرکت‌ها ضروری به نظر می‌رسد. نتایج نشان داده‌اند اعضای ارکان شرکت‌های تعاونی کشاورزی و صنعتی شهرستان بویر احمد، آگاهی اجتماعی (۲۵/۷۸)، اعتماد اجتماعی (۲۰/۴۸)، انسجام اجتماعی (۲۹/۵۹)، مشارکت اجتماعی (۳۵/۱۶) و سرمایه اجتماعی متوسطی (۱۱۱/۰۲) دارند. بیشتر شرکت‌های تعاونی (۵۲/۵ درصد) عملکرد مالی و (۶۶/۷ درصد) عملکرد غیرمالی متوسط و در مجموع، بیشتر شرکت‌های تعاونی کشاورزی و صنعتی شهرستان بویر احمد (۷۳/۳ درصد) عملکرد متوسطی داشته‌اند.

یافته‌های استنباطی

فرضیه اصلی: سرمایه اجتماعی اعضای ارکان تعاونی در عملکرد تعاونی‌های کشاورزی و صنعتی تأثیر دارد.

برای بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی اعضای ارکان تعاونی در عملکرد تعاونی‌های کشاورزی و صنعتی با توجه به اینکه فرضیه از نوع علی و سطح سنجش دو متغیر در سطح فاصله‌ای بوده است، از آزمون رگرسیون خطی ساده استفاده شده است. نتایج نشان می‌دهند با توجه به مقدار $F(۳۳/۷۲) =$

عملکرد تعاونی‌های کشاورزی و صنعتی تأثیر دارد. فرضیه فرعی ۳: انسجام اجتماعی اعضای ارکان تعاونی در عملکرد تعاونی‌های کشاورزی و صنعتی تأثیر دارد. فرضیه فرعی ۴: مشارکت اجتماعی اعضای ارکان تعاونی در عملکرد تعاونی‌های کشاورزی و صنعتی تأثیر دارد.

یافته‌ها

بخش نخست این تجزیه و تحلیل به ویژگی‌های جامعه مد نظر اختصاص داشته و در بخش دوم با بهره‌گیری از آزمون‌های آماری، فرضیه‌ها بررسی شده‌اند. بیشترین فراوانی پاسخگویان مربوط به پاسخگویان با دامنه سنی ۵۰-۳۶ سال است که ۶۳ نفر (۵۲/۵ درصد) از حجم نمونه آماری را تشکیل داده‌اند. همچنین میانگین سنی در میان ارکان تعاونی‌های کشاورزی و صنعتی ۴۰/۴۳ سال بوده است که نشان‌دهنده میانسال بودن پاسخگویان است. بیشترین فراوانی به پاسخگویان مرد مربوط است که ۸۶ نفر (۷۱/۷ درصد) از حجم نمونه آماری را تشکیل داده‌اند. در میان پاسخگویان، ۱۶ نفر (۱۳/۳ درصد) مجرد و ۱۰۴ نفر (۸۶/۷ درصد) متأهل بوده‌اند. تعداد ۱۸ نفر (۱۵ درصد) از پاسخگویان، فارس و ۱۰۲ نفر (۸۵ درصد) لر بوده‌اند. بیشترین فراوانی مربوط به پاسخگویان دارای تحصیلات دیپلم به تعداد ۳۸ نفر (۳۱/۷ درصد) و پاسخگویان دارای تحصیلات لیسانس به تعداد ۲۸ نفر (۲۳/۳ درصد) از حجم نمونه آماری و کمترین فراوانی مربوط به پاسخگویان با تحصیلات فوق لیسانس و بالاتر به تعداد ۲ نفر (۵ درصد) از حجم نمونه آماری بوده است. در میان پاسخگویان، بیشترین میزان فراوانی بر اساس سابقه فعالیت به دامنه ۷-۱ سال به تعداد ۷۷ نفر (۶۴/۲ درصد) از حجم نمونه آماری و بیشترین میزان فراوانی بر اساس سابقه عضویت به دامنه ۷-۱ سال به تعداد ۸۳ نفر (۶۹/۲ درصد) از حجم نمونه آماری مربوط بوده است.

متوسط سرمایه اولیه شرکت‌ها ۱۶۶۷۱۹۰۰۰ تومان، متوسط سرمایه فعلی شرکت‌ها ۳۸۶۸۵۹۴۱۶/۷ تومان، متوسط درآمد سالانه شرکت‌ها ۱۷۶۹۳۷۵۰۰ تومان، متوسط هزینه سالانه شرکت‌ها ۱۴۷۵۵۲۲۷۵/۷ تومان، متوسط سود سالانه شرکت‌ها

(F) و سطح معناداری ($Sig= ۰/۰۰۰$) بین سرمایه اجتماعی اعضای ارکان تعاونی و عملکرد شرکت‌های تعاونی در سطح خطای کمتر از $۰/۰۱$ و سطح اطمینان ۹۹ درصد، رابطه خطی وجود دارد. مقدار ضریب تعیین تعدیل شده ($R^2, adj= ۰/۲۱۶$) نیز نشان می‌دهد متغیر سرمایه اجتماعی اعضای ارکان تعاونی، ۲۱/۶ درصد از تغییرات عملکرد تعاونی‌های کشاورزی و

صنعتی را تبیین کرده است. با توجه به مقدار سطح معنی‌داری به‌دست‌آمده برای آماره T ($Sig= ۰/۰۰۰$) و معناداری آن در سطح خطای کمتر از $۰/۰۱$ گفتنی است متغیر سرمایه اجتماعی، تأثیر آماری معنی‌داری در تبیین تغییرات عملکرد شرکت‌های تعاونی داشته است.

جدول ۳- نتایج تحلیل رگرسیونی سرمایه اجتماعی اعضای ارکان تعاونی‌ها بر عملکرد شرکت‌های تعاونی

نتایج برازش مدل								متغیرها	
نتایج تحلیل واریانس								وابسته	مستقل
نتایج مربوط به ضرایب تأثیر رگرسیونی متغیر سرمایه اجتماعی در عملکرد شرکت‌های تعاونی									
Sig	T	Beta	B	Sig	F	R^2, adj	R^2		
۰/۲۰۷	۱/۲۷۳	۰/۱۴۸	۰/۰۱۳	۰/۲۰۷	۱/۶۲	۰/۰۰۸	۰/۰۲۲	مالی	عملکرد شرکت‌های
۰/۰۰۰	۹/۶۳	۰/۷۵۰	۰/۵۱۷	۰/۰۰۰	۶۲/۷۶	۰/۵۵۷	۰/۵۶۳	غیرمالی	تعاونی کشاورزی
۰/۰۰۰	۵/۰۶۷	۰/۵۱۳	۰/۰۲۲	۰/۰۰۰	۲۵/۶۷	۰/۲۵۳	۰/۲۶۳	کل	
۰/۹۹۰	۰/۰۱۳	۰/۰۰۲	۰/۰۰۰	۰/۹۹۰	۰/۰۰۰	-۰/۰۲۳	۰/۰۰۰	مالی	سرمایه اجتماعی
۰/۰۰۰	۶/۸۹	۰/۷۲۱	۰/۴۱۱	۰/۰۰۰	۴۷/۵۲	۰/۲۰۸	۰/۵۱۹	غیرمالی	عملکرد شرکت‌های
۰/۰۰۳	۳/۱۸۷	۰/۴۳۳	۰/۰۱۶	۰/۰۰۳	۱۰/۱۵	۰/۱۶۹	۰/۱۸۸	کل	تعاونی صنعتی
۰/۳۳۳	۰/۹۷۳	۰/۰۸۹	۰/۰۰۸	۰/۳۳۳	۰/۹۴۶	۰/۰۰۰	۰/۰۰۸	مالی	عملکرد کل
۰/۰۰۰	۱۱/۳۸۸	۰/۷۲۴	۰/۴۷۳	۰/۰۰۰	۱۲۹/۷	۰/۵۲۰	۰/۵۲۴	غیرمالی	شرکت‌های تعاونی
۰/۰۰۰	۵/۸۰۷	۰/۴۷۱	۰/۰۱۹	۰/۰۰۰	۳۳/۷۲	۰/۲۱۶	۰/۲۲۲	کل	

فرضیه فرعی ۱: آگاهی اجتماعی اعضای ارکان تعاونی در عملکرد تعاونی‌های کشاورزی و صنعتی تأثیر دارد. نتایج به‌دست‌آمده از پژوهش در جدول ۴ نشان می‌دهند با توجه به مقدار F ($F= ۲۱/۳۲$) و سطح معناداری ($Sig= ۰/۰۰۰$) بین آگاهی اجتماعی اعضای ارکان تعاونی و عملکرد شرکت‌های تعاونی در سطح خطای کمتر از $۰/۰۱$ و سطح اطمینان ۹۹ درصد، رابطه خطی وجود دارد. مقدار ضریب تعیین تعدیل شده ($R^2, adj= ۰/۱۴۶$) نیز نشان می‌دهد

متغیر آگاهی اجتماعی اعضای ارکان تعاونی، ۱۴/۶ درصد از تغییرات عملکرد تعاونی‌های کشاورزی و صنعتی را تبیین کرده است. با توجه به مقدار سطح معنی‌داری به‌دست‌آمده برای آماره T ($Sig= ۰/۰۰۰$) و معناداری آن در سطح خطای کمتر از $۰/۰۱$ گفتنی است آگاهی اجتماعی اعضای ارکان تعاونی، تأثیر آماری معنی‌داری در تبیین تغییرات عملکرد شرکت‌های تعاونی داشته است.

جدول ۴- نتایج تحلیل رگرسیونی آگاهی اجتماعی اعضای ارکان تعاونی‌ها در عملکرد شرکت‌های تعاونی

متغیرها		نتایج برازش مدل		نتایج تحلیل واریانس			نتایج مربوط به ضرایب تأثیر رگرسیونی متغیر آگاهی اجتماعی در عملکرد شرکت‌های تعاونی		
وابسته	مستقل	R ²	adj.R ²	F	Sig	B	Beta	T	Sig
عملکرد شرکت‌های تعاونی کشاورزی	مالی	۰/۱۹۹	۰/۱۸۸	۱۷/۹۳	۰/۰۰۰	۰/۸۷۲	۰/۴۴۷	۴/۲۴	۰/۰۰۰
عملکرد شرکت‌های تعاونی صنعتی	مالی	۰/۱۹۸	۰/۱۸۰	۱۰/۸۷	۰/۰۰۲	۰/۵۰۴	۰/۴۴۵	۳/۳۰	۰/۰۰۲
عملکرد کل شرکت‌های تعاونی	مالی	۰/۲۱۱	۰/۲۰۵	۳۱/۶۳	۰/۰۰۰	۰/۹۰۷	۰/۴۶۰	۵/۶۲	۰/۰۰۰
عملکرد شرکت‌های تعاونی	مالی	۰/۱۵۳	۰/۱۴۶	۲۱/۳۳	۰/۰۰۰	۰/۰۴۸	۰/۳۹۱	۴/۱۹	۰/۰۰۰

معناداری (Sig= ۰/۰۰۰) بین اعتماد اجتماعی اعضای ارکان تعاونی و عملکرد غیرمالی شرکت‌های تعاونی در سطح خطای کمتر از ۰/۰۱ و سطح اطمینان ۹۹ درصد، رابطه خطی وجود دارد. با توجه به مقدار سطح معنی‌داری به‌دست‌آمده برای آماره T (Sig= ۰/۰۵۱) و عدم معناداری آن در سطح خطای کمتر از ۰/۰۵ گفتنی است اعتماد اجتماعی اعضای ارکان تعاونی، تأثیر آماری معنی‌داری در تبیین تغییرات عملکرد شرکت‌های تعاونی نداشته است. تأثیر نداشتن اعتماد اجتماعی اعضای ارکان تعاونی‌ها در عملکرد شرکت‌های تعاونی تحت تأثیر اعتماد اجتماعی اعضا بر عملکرد غیرمالی بوده است.

فرضیه فرعی ۲: اعتماد اجتماعی اعضای ارکان تعاونی در عملکرد تعاونی‌های کشاورزی و صنعتی تأثیر دارد. نتایج به‌دست‌آمده از پژوهش در جدول ۵ نشان می‌دهند با توجه به مقدار F (F= ۳/۸۸) و سطح معناداری (Sig= ۰/۰۵۱) بین اعتماد اجتماعی اعضای ارکان تعاونی و عملکرد شرکت‌های تعاونی کشاورزی و صنعتی، رابطه خطی وجود ندارد. با توجه به مقدار F (F= ۰/۳۰۶) و سطح معناداری (Sig= ۰/۸۱) بین اعتماد اجتماعی اعضای ارکان تعاونی و عملکرد مالی شرکت‌های تعاونی کشاورزی و صنعتی، رابطه خطی وجود ندارد. با توجه به مقدار F (F= ۲۳/۵۸) و سطح

جدول ۵- نتایج تحلیل رگرسیونی اعتماد اجتماعی اعضای ارکان تعاونی‌ها در عملکرد شرکت‌های تعاونی

متغیرها		نتایج برازش مدل		نتایج تحلیل واریانس			نتایج مربوط به ضرایب تأثیر رگرسیونی متغیر اعتماد اجتماعی در عملکرد شرکت‌های تعاونی		
وابسته	مستقل	R ²	adj.R ²	F	Sig	B	Beta	T	Sig
عملکرد شرکت‌های تعاونی کشاورزی	مالی	۰/۱۷۸	۰/۱۶۷	۱۵/۶۳	۰/۰۰۰	۱/۱۰	۰/۴۲۲	۳/۹۵	۰/۰۰۰
عملکرد شرکت‌های تعاونی صنعتی	مالی	۰/۲۲۸	۰/۲۰۶	۱/۲۶	۰/۲۶۷	-۰/۰۶۷	-۰/۱۶۷	۱/۱۲	۰/۲۶۷
عملکرد کل شرکت‌های تعاونی	مالی	۰/۲۲۰	۰/۲۰۳	۱۲/۴۳	۰/۰۰۱	۱/۱۹	۰/۴۶۹	۳/۵۳	۰/۰۰۱
عملکرد شرکت‌های تعاونی	مالی	۰/۲۰۳	-۰/۰۰۶	۰/۳۰۶	۰/۵۸۱	-۰/۰۱۸	-۰/۰۵۱	۰/۵۵۴	۰/۵۸۱
عملکرد شرکت‌های تعاونی	مالی	۰/۱۶۷	۰/۱۵۹	۲۳/۵۸	۰/۰۰۰	۱/۶۰	۰/۴۰۸	۴/۸۶	۰/۰۰۰
عملکرد شرکت‌های تعاونی	مالی	۰/۰۳۲	۰/۰۲۴	۳/۸۸	۰/۰۵۱	۰/۰۲۹	۰/۱۷۸	۱/۹۷۰	۰/۰۵۱

F=) و سطح معناداری (Sig= ۰/۳۲۳) بین انسجام اجتماعی اعضای ارکان تعاونی و عملکرد مالی شرکت‌های تعاونی، رابطه خطی وجود ندارد. با توجه به مقدار F (F= ۴۵/۷۴) و سطح معناداری (Sig= ۰/۰۰۰) بین انسجام اجتماعی اعضای ارکان تعاونی و عملکرد غیرمالی شرکت‌های تعاونی در سطح خطای کمتر از ۰/۰۱ و سطح اطمینان ۹۹ درصد، رابطه خطی وجود دارد. با توجه به مقدار سطح معنی‌داری به‌دست‌آمده برای آماره T (Sig= ۰/۰۱۲) و معناداری آن در سطح خطای کمتر از ۰/۰۵، گفتنی است انسجام اجتماعی اعضای ارکان تعاونی، تأثیر آماری معنی‌داری در تبیین تغییرات عملکرد شرکت‌های تعاونی داشته است.

فرضیه فرعی ۳: انسجام اجتماعی اعضای ارکان تعاونی در عملکرد تعاونی‌های کشاورزی و صنعتی تأثیر دارد. نتایج به‌دست‌آمده از پژوهش در جدول ۶ نشان می‌دهند با توجه به مقدار F (F= ۶/۴۴) و سطح معناداری (Sig= ۰/۰۱۲) بین انسجام اجتماعی اعضای ارکان تعاونی و عملکرد شرکت‌های تعاونی کشاورزی و صنعتی در سطح خطای کمتر از ۰/۰۱ و سطح اطمینان ۹۹ درصد، رابطه خطی وجود دارد. مقدار ضریب تعیین تعدیل‌شده (R².adj= ۰/۰۴۴) نیز نشان می‌دهد متغیر انسجام اجتماعی اعضای ارکان تعاونی، ۴/۴ درصد از تغییرات عملکرد تعاونی‌های کشاورزی و صنعتی را تبیین کرده است. گفتنی است با توجه به مقدار F (۰/۹۸۴)

جدول ۶- نتایج تحلیل رگرسیونی انسجام اجتماعی اعضای ارکان تعاونی‌ها در عملکرد شرکت‌های تعاونی

متغیرها	نتایج برازش مدل		نتایج تحلیل واریانس				نتایج مربوط به ضرایب تأثیر رگرسیونی متغیر انسجام اجتماعی در عملکرد شرکت‌های تعاونی	
	مستقل	وابسته	Sig	F	B	Beta	T	Sig
عملکرد	مالی	۰/۰۰۵	۰/۰۰۹	۰/۳۵۳	-۰/۰۲۲	-۰/۰۷۰	۰/۵۹۴	۰/۵۵۴
تعاونی‌های غیرمالی	کشاورزی	۰/۲۷۶	۰/۲۶۶	۲۷/۴۳	۱/۲۹۷	۰/۵۲۵	۵/۲۴	۰/۰۰۰
کشاورزی	کل	۰/۰۶۰	۰/۰۴۷	۴/۶۲	۰/۰۳۸	۰/۲۴۶	۲/۱۵۰	۰/۰۳۵
عملکرد	مالی	۰/۰۱۶	-۰/۰۰۶	۰/۳۳۸	-۰/۰۴۱	-۰/۱۲۸	۰/۸۵۹	۰/۳۹۵
شرکت‌های غیرمالی	تعاونی صنعتی	۰/۲۸۷	۰/۲۷۱	۱۷/۷۳	۱/۰۹	۰/۵۳۶	۴/۲۱	۰/۰۰۰
تعاونی صنعتی	کل	۰/۰۳۱	۰/۰۰۹	۱/۴۳	۰/۲۳۸	۰/۱۷۷	۱/۱۹۶	۰/۲۳۸
عملکرد کل	مالی	۰/۰۰۸	۰/۰۰۰	۰/۹۸۴	-۰/۰۲۹	-۰/۰۹۱	۰/۹۹۲	۰/۳۲۳
شرکت‌های غیرمالی	تعاونی	۰/۲۷۹	۰/۲۷۳	۴۵/۷۴	۱/۲۳	۰/۵۲۹	۶/۷۶	۰/۰۰۰
تعاونی	کل	۰/۰۵۲	۰/۰۴۴	۶/۴۴	۰/۰۳۳	۰/۲۲۷	۲/۵۳۷	۰/۰۱۲

اطمینان ۹۹ درصد، رابطه خطی وجود دارد. با توجه به مقدار سطح معنی‌داری به‌دست‌آمده برای آماره T (Sig= ۰/۰۰۰) و معناداری آن در سطح خطای کمتر از ۰/۰۱ گفتنی است مشارکت اجتماعی اعضای ارکان تعاونی، تأثیر آماری معنی‌داری در تبیین تغییرات عملکرد شرکت‌های تعاونی داشته است.

فرضیه فرعی ۴: مشارکت اجتماعی اعضای ارکان تعاونی در عملکرد تعاونی‌های کشاورزی و صنعتی تأثیر دارد. نتایج به‌دست‌آمده از پژوهش در جدول ۷ نشان می‌دهند با توجه به مقدار F (F= ۴۶/۹۶) و سطح معناداری (Sig= ۰/۰۰۰) بین مشارکت اجتماعی اعضای ارکان تعاونی و عملکرد شرکت‌های تعاونی در سطح خطای کمتر از ۰/۰۱ و سطح

جدول ۷- نتایج تحلیل رگرسیونی مشارکت اجتماعی اعضای ارکان تعاونی‌ها در عملکرد شرکت‌های تعاونی

متغیرها	نتایج برازش مدل		نتایج تحلیل واریانس				نتایج مربوط به ضرایب تأثیر رگرسیونی متغیر مشارکت اجتماعی در عملکرد شرکت‌های تعاونی	
	R ²	R ² .adj	F	Sig	B	Beta	T	Sig
عملکرد	۰/۰۴۱	۰/۰۲۸	۳/۰۹	۰/۰۸۳	۰/۰۴۰	۰/۲۰۳	۱/۷۶	۰/۰۸۳
تعاونی‌های غیرمالی	۰/۰۵۸۰	۰/۰۵۷۴	۹۹/۵۲	۰/۰۰۰	۱/۱۹	۰/۷۶۲	۹/۹۸	۰/۰۰۰
کشاورزی	۰/۳۲۴	۰/۳۱۴	۳۴/۴۷	۰/۰۰۰	۰/۰۵۵	۰/۵۶۹	۵/۸۷	۰/۰۰۰
عملکرد مالی	۰/۰۰۵	-۰/۰۱۸	۰/۲۰۴	۰/۶۵۴	۰/۰۱۴	۰/۰۶۸	۰/۴۵۲	۰/۶۵۴
تعاونی‌های غیرمالی	۰/۰۵۱۲	۰/۰۵۰۱	۴۶/۰۹	۰/۰۰۰	۰/۹۴۱	۰/۷۱۵	۶/۷۹	۰/۰۰۰
صنعتی	۰/۲۴۶	۰/۲۲۹	۱۴/۳۷	۰/۰۰۰	۰/۰۴۱	۰/۴۹۶	۳/۷۹۱	۰/۰۰۰
عملکرد کل	۰/۰۲۲	۰/۰۱۴	۲/۶۹	۰/۱۰۳	۰/۰۳۰	۰/۱۴۹	۱/۶۴	۰/۱۰۳
شرکت‌های غیرمالی	۰/۰۵۳۸	۰/۰۵۳۴	۱۳۷/۳	۰/۰۰۰	۱/۰۹	۰/۷۳۳	۱۱/۷۲	۰/۰۰۰
تعاونی کل	۰/۲۸۵	۰/۲۷۹	۴۶/۹۶	۰/۰۰۰	۰/۰۵۰	۰/۵۳۴	۶/۸۵۲	۰/۰۰۰

تحلیل رگرسیون چندمتغیره به روش گام به گام استفاده شده است. در این روش، متغیرهای مختلف به ترتیب میزان اهمیت در تبیین واریانس متغیر وابسته وارد معادله می‌شوند. متغیرهایی که در توضیح متغیر وابسته تأثیری نداشته باشند، خارج از معادله قرار می‌گیرند. از آنجایی که متغیرهای وارد شده به تحلیل رگرسیون چندمتغیره باید در سطح فاصله‌ای باشند؛ متغیرهای اسمی به صورت تصنعی به متغیرهای فاصله‌ای تبدیل شده‌اند. نتایج رگرسیون در جدول ۸ آورده شده‌اند:

تبیین عملکرد شرکت‌های تعاونی برحسب مجموعه متغیرهای مستقل

برای مطالعه تأثیرات مجموعه متغیرهای مستقل مشارکت اجتماعی، اعتماد اجتماعی، انسجام اجتماعی، آگاهی اجتماعی، سن، جنس، وضعیت تأهل، قومیت، سطح تحصیلات، سابقه فعالیت و سابقه عضویت اعضای ارکان تعاونی‌ها در شرکت‌های تعاونی در متغیر وابسته عملکرد شرکت‌های تعاونی و تبیین واریانس عملکرد شرکت‌های تعاونی با متغیرهای مستقل از

جدول ۸- نتایج آزمون تحلیل رگرسیون چندمتغیره درباره عوامل مؤثر در عملکرد شرکت‌های تعاونی

متغیرهای پیش‌بینی کننده	Beta	T	Sig	R	R ²	R ² .adj	F	Sig
۱ مشارکت اجتماعی	۰/۵۳۴	۶/۸۵	۰/۰۰۰	۰/۵۳۴	۰/۲۸۵	۰/۲۷۹	۴۶/۹۶	۰/۰۰۰
مشارکت اجتماعی	۰/۶۸۵	۵/۶۸	۰/۰۰۰	۰/۵۶۰	۰/۳۱۴	۰/۳۰۲	۲۶/۷۴	۰/۰۰۰
۲ انسجام اجتماعی	۰/۲۲۸	۲/۲۲	۰/۰۲۸	۰/۵۶۰	۰/۳۱۴	۰/۳۰۲	۲۶/۷۴	۰/۰۰۰
مشارکت اجتماعی	۰/۶۰۶	۵/۷۲	۰/۰۰۰	۰/۵۸۹	۰/۳۴۶	۰/۳۳۰	۲۰/۵۰	۰/۰۰۰
انسجام اجتماعی	۰/۲۴۹	۲/۴۷	۰/۰۱۵	۰/۵۸۹	۰/۳۴۶	۰/۳۳۰	۲۰/۵۰	۰/۰۰۰
آگاهی اجتماعی	۰/۲۰۴	۲/۴۱	۰/۰۱۸	۰/۶۰۷	۰/۳۶۹	۰/۳۴۷	۱۶/۸۱	۰/۰۰۰
مشارکت اجتماعی	۰/۶۱۴	۵/۸۸	۰/۰۰۰	۰/۶۰۷	۰/۳۶۹	۰/۳۴۷	۱۶/۸۱	۰/۰۰۰
انسجام اجتماعی	۰/۲۵۶	۲/۵۷	۰/۰۱۱	۰/۶۰۷	۰/۳۶۹	۰/۳۴۷	۱۶/۸۱	۰/۰۰۰
آگاهی اجتماعی	۰/۲۱۹	۲/۶۱	۰/۰۱۰	۰/۶۰۷	۰/۳۶۹	۰/۳۴۷	۱۶/۸۱	۰/۰۰۰
سن	-۰/۱۵۱	۲/۰۳	۰/۰۴۵	۰/۶۳۵	۰/۴۰۳	۰/۳۷۷	۱۵/۴۱	۰/۰۰۰
مشارکت اجتماعی	۰/۶۳۷	۶/۲۲	۰/۰۰۰	۰/۶۳۵	۰/۴۰۳	۰/۳۷۷	۱۵/۴۱	۰/۰۰۰
انسجام اجتماعی	۰/۲۴۷	۲/۵۳	۰/۰۱۳	۰/۶۳۵	۰/۴۰۳	۰/۳۷۷	۱۵/۴۱	۰/۰۰۰
آگاهی اجتماعی	۰/۱۶۵	۱/۹۴	۰/۰۵۴	۰/۶۳۵	۰/۴۰۳	۰/۳۷۷	۱۵/۴۱	۰/۰۰۰
سن	-۰/۲۲۳	۲/۸۶	۰/۰۰۵	۰/۶۳۵	۰/۴۰۳	۰/۳۷۷	۱۵/۴۱	۰/۰۰۰
سابقه فعالیت	۰/۲۰۶	۲/۵۶	۰/۰۱۲	۰/۶۳۵	۰/۴۰۳	۰/۳۷۷	۱۵/۴۱	۰/۰۰۰

نتایج پژوهش جهانگیری و شکری‌زاده (۱۳۸۹) هستند و با یافته‌های پژوهش بار (۲۰۰۰) و اسکریمزور و همکاران (۲۰۰۶) همخوانی ندارند. به نظر می‌رسد به دلیل بافت سنتی جامعه مدّ نظر، تشابه‌های اجتماعی و فرهنگی زیادی بین اعضای ارکان شرکت‌های تعاونی وجود دارد و این تشابه‌ها مانع تأثیر متفاوت ویژگی فردی از جمله سن، جنس، وضعیت تأهل، قومیت، سطح تحصیلات، سوابق عضویتی و سوابق فعالیتی اعضای ارکان تعاونی‌ها در عملکرد آن‌ها شده است.

مرور چارچوب نظری پژوهش و تحلیل یافته‌های مرتبط با مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی نشان می‌دهند بین آگاهی اجتماعی، انسجام اجتماعی، مشارکت اجتماعی و مجموع مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی با عملکرد شرکت‌های تعاونی، رابطه وجود دارد. این یافته‌ها در این پژوهش، همگام و همخوان با نتایج پژوهش‌های ترابی و همکاران (۱۳۸۹)، جهانگیری و شکری‌زاده (۱۳۸۹)، جانسون و همکاران (۲۰۰۲)، کروز و همکاران (۲۰۰۶) و زنگ و یانجی (۲۰۰۷) است. مبانی نظری پژوهش مؤلفه‌های مذکور باعث افزایش تعاملات، سبب تقویت همکاری‌ها در تعقیب اهداف مشترک می‌شود، هزینه‌های دستیابی به اهداف را کاهش می‌دهد و سبب بهبود عملکرد شرکت‌های تعاونی می‌شوند. بین اعتماد اجتماعی با عملکرد شرکت‌های تعاونی، رابطه وجود نداشته است. این یافته در این پژوهش، با نتایج پژوهش نک و کیفر (۱۹۹۷) همخوانی نداشته است. این امر، نشان‌دهنده پیچیدگی و چندبعدی بودن مفاهیم و روابط اجتماعی در مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی است. در این پژوهش، بیشتر اعتماد اجتماعی درون‌گروهی سنجیده شده است. از آنجا که در جوامع سنتی مثل شهرستان بویر احمد، روابط افراد و گروه‌های اجتماعی بیشتر به شکل طایفه‌ای، قومی و قبیله‌ای است و عضویت یا فعالیت افراد در شرکت‌های تعاونی به شکل خانوادگی و خویشاوندی است؛ گروه‌های سنتی، حد و مرز مشخصی دارند که مبتنی بر هنجارهای مشترک هستند و از آن‌ها برای رسیدن به اهداف مشترک استفاده می‌کنند. دایره اعتماد گروه‌ها

نتایج به دست آمده از پژوهش در جدول ۸ نشان می‌دهند با توجه به مقدار ضریب تعیین تعدیل شده (۰/۲۷۹= است) قوی‌ترین متغیر پیش‌بینی‌کننده در عملکرد شرکت‌های تعاونی، متغیر مشارکت اجتماعی است. این متغیر به تنهایی ۲۷/۹ درصد از واریانس عملکرد شرکت‌های تعاونی را تبیین کرده است. مجموع پنج متغیر مشارکت اجتماعی، انسجام اجتماعی، آگاهی اجتماعی، سن و سابقه فعالیت اعضای ارکان تعاونی‌ها، ۳۷/۷ درصد از عوامل تأثیرگذار در عملکرد شرکت‌های تعاونی را تبیین کرده‌اند و ۶۲/۳ درصد باقیمانده، به عوامل دیگری بستگی دارند که خارج از این متغیرها هستند.

بحث و نتیجه

آنچه که پیش از بحث و نتیجه‌گیری کلی از پژوهش آمده است، تلاش نظری و تجربی در راستای بررسی و شناخت تأثیر مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی در عملکرد شرکت‌های تعاونی کشاورزی و صنعتی شهرستان بویر احمد بود. بر اساس این، نظریه سرمایه اجتماعی پاتنام و نظریه کارت امتیاز متوازن کاپلان و نورتن برای تحلیل و توجیه نظری مسئله مدّ نظر انتخاب شد و با الهام از آن‌ها و همچنین پاره‌ای از نظریات دیگر، فرضیه‌هایی تدوین و آزمون شد. نتایج، نشان‌دهنده تأیید ارتباط مشارکت اجتماعی، انسجام اجتماعی، آگاهی اجتماعی و مجموع مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی با عملکرد شرکت‌های تعاونی کشاورزی و صنعتی بودند؛ ولی فرضیه‌های ارتباط اعتماد اجتماعی، سن، جنس، وضعیت تأهل، قومیت، سطح تحصیلات، سابقه فعالیت و سابقه عضویت اعضای ارکان تعاونی در شرکت‌های تعاونی و عملکرد شرکت‌های تعاونی رد شد.

تحلیل یافته‌های مرتبط با ویژگی‌های فردی اعضای ارکان تعاونی‌ها نشان می‌دهد بین سن، جنس، وضعیت تأهل، قومیت، سطح تحصیلات، سابقه فعالیت و سابقه عضویت اعضای ارکان تعاونی‌ها و عملکرد شرکت‌های تعاونی، رابطه وجود ندارد. این یافته‌ها در این پژوهش، همگام و همخوان با

به‌زعم پاتنام شبکه‌های مشارکت مدنی یکی از اشکال ضروری سرمایه اجتماعی است. وی معتقد است کنش‌های افقی قوی در شبکه‌های مشارکت مدنی از جمله تعاونی‌ها روی می‌دهند. هرچه این شبکه‌ها در جامعه‌ای متراکم‌تر باشند، احتمال بیشتری وجود دارد که شهروندان برای منافع متقابل بتوانند همکاری کنند؛ بنابراین شبکه‌های مشارکت مدنی، با ایجاد اقدامات هماهنگ، کارایی و عملکرد شرکت‌ها را با تسهیل کنش‌های تعاونی می‌توانند بهبود بخشند. بدیهی است مشارکت اجتماعی بیشتر و بهتر از سایر مؤلفه‌ها، عملکرد شرکت‌های تعاونی را تبیین می‌کند؛ بنابراین با شناسایی عوامل مؤثر در رشد ویژگی‌های فردی و سرمایه اجتماعی اعضای ارکان تعاونی‌ها در شرکت‌های تعاونی، به‌ویژه شرکت‌های تعاونی شهرستان بویبر احمد، که پتانسیل خوبی برای رشد مؤلفه‌های مذکور دارند، برای بهبود عملکرد و توسعه شرکت‌های این شهرستان می‌توان گامی برداشت؛ زیرا سرمایه اجتماعی، بخش مهمی از فضای توسعه اجتماعی را پوشش می‌دهد.

پیشنهاد‌های پژوهش

- با توجه به نقش مؤثر مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی اعضای ارکان تعاونی‌ها در عملکرد شرکت‌های تعاونی، پیشنهاد می‌شود وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی برای گسترش آگاهی اجتماعی در میان اعضا و ارکان تعاونی‌ها، اداره‌های کل تعاون را ملزم کند قبل و بعد از تشکیل تعاونی، با برگزاری دوره‌های آموزشی نسبت به ارائه آخرین دستاوردها درباره ماهیت و چارچوب فعالیت‌های تعاونی، زمینه تقویت بعد آگاهی اجتماعی را فراهم کند. در همین ارتباط پیشنهاد می‌شود در برنامه‌های آموزشی شرکت‌های تعاونی، برای آموزش افراد در ارتباط با دستورالعمل‌ها، قوانین و مقررات، قابلیت‌ها و استعدادها بالقوه تعاونی‌ها، نقاط ضعف، نقاط قوت، فرصت‌ها و تهدیدهای تعاونی‌ها، اولویت‌های ویژه‌ای قائل شوند. تعیین صریح و روشن خط‌مشی‌ها و راه‌های عملی برای وصول به اهداف شرکت‌های تعاونی و پرهیز از ایجاد

به دوستان یا خانواده محدود است و شعاع اعتماد^۱ محدودی دارند. همبستگی درون‌گروهی در این گروه‌ها مانع همکاری آن‌ها با سایر گروه‌ها می‌شود و این همبستگی درون‌گروهی، آثار منفی بر افراد بیرون تحمیل می‌کند. این امر سبب می‌شود چرخه اعتماد کم شود و در این شهرستان به‌زعم فوکویاما شعاع اعتماد رخ دهد. زمانی که شعاع اعتماد رخ دهد، اعتماد اجتماعی مثبت، کم‌رنگ‌تر و روابط درون‌گروهی اعتماد بیشتر می‌شوند (بهزاد، ۱۳۸۲: ۱۹)؛ بنابراین متغیر اعتماد اجتماعی، عملکرد شرکت‌های تعاونی را نمی‌تواند تبیین کند.

نتایج رگرسیون چندمتغیره به روش گام به گام نشان دادند در مجموع، متغیرهای مشارکت اجتماعی، انسجام اجتماعی، آگاهی اجتماعی، سن و سابقه فعالیت اعضای ارکان تعاونی‌ها، مهم‌ترین متغیرهای اثرگذار در عملکرد شرکت‌های تعاونی بوده است. این یافته‌ها در این پژوهش، همگام و همخوان با نتایج پژوهش ترابی و همکاران (۱۳۸۹) است که در آن متغیر مشارکت اجتماعی از متغیرهای تأثیرگذار در عملکرد بوده است. همچنین با نتایج پژوهش‌های ترابی و همکاران (۱۳۸۹)، بار (۲۰۰۰) و اسکریمزور و همکاران (۲۰۰۶) همگام و همخوان است که در آن‌ها متغیر سن از متغیرهای تأثیرگذار در عملکرد بوده است. در مجموع، پنج متغیر مشارکت اجتماعی، انسجام اجتماعی، آگاهی اجتماعی، سن و سابقه فعالیت اعضای ارکان تعاونی‌ها، ۳۷/۷ درصد از عوامل تأثیرگذار در عملکرد شرکت‌های تعاونی را توانسته‌اند تبیین کنند و ۶۲/۳ درصد باقیمانده، به عوامل دیگری بستگی دارد که خارج از این متغیرها است.

نتایج نشان داده‌اند مشارکت اجتماعی، قوی‌ترین متغیر پیش‌بینی‌کننده عملکرد شرکت‌های تعاونی بوده است. این متغیر به‌تنهایی ۲۷/۹ درصد از واریانس عملکرد شرکت‌های تعاونی را تبیین کرده است. این یافته در این پژوهش، همگام و همخوان با نتایج پژوهش ترابی و همکاران (۱۳۸۹) است.

^۱ Radius Trust شعاع اعتماد: به مفهوم میزان گستردگی دایره همکاری و اعتماد متقابل اعضای یک گروه است.

تدابیر مناسبی اتخاذ شود.

منابع

- اسلامی، س. (۱۳۹۱). «تعیین و محاسبه درجه توسعه‌یافتگی استان‌های کشور در دو مقطع ۱۳۸۵-۱۳۷۵»، *مجله اقتصادی- ماهنامه بررسی مسائل و سیاست‌های اقتصادی*، ش ۱، ص ۹۸-۴۱.
- الوانی، م.، هاشمیان، م.ح. و بهمنی، م.ر. (۱۳۸۸). «اجرا و ارزیابی سیاست‌ها در سازمان‌های دولتی با بهره‌گیری از الگوی مدیریت متوازن سیاست‌ها (BSC) مطالعه موردی: دفتر تبلیغات اسلامی»، *فصلنامه اندیشه مدیریت*، س ۳، ش ۱، ص ۳۴-۵.
- بهزاد، د. (۱۳۸۲). *بررسی ارتباط بین اجزاء، سطوح و ابعاد ساختار اعتماد اجتماعی در بین خانوارهای ساکن شهرستان سنندج در سال ۱۳۸۱*، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی، تهران.
- پاتنام، ر. (۱۳۸۰). *دموکراسی و سنت‌های مدنی (تجربه ایتالیا و درس‌هایی برای کشورهای در حال گذار)*، ترجمه: دلفروز، م.ت.، تهران: دفتر مطالعات و تحقیقات سیاسی و زرات کشور، چاپ اول.
- ترابی، پ.، حیدری، ع. و محمدقلی‌نیا، ج. (۱۳۸۹). *بررسی میزان تأثیر مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی در عملکرد شرکت‌های تعاونی، مطالعه موردی: تعاونی‌های دام و طیور شهرستان مشهد*، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، رشته ترویج و آموزش کشاورزی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد بیرجند.
- جهانگیری، ج. و شکری‌زاده، ط. (۱۳۸۹). «بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی در عملکرد سازمان‌های غیردولتی زنان از دید اعضا در شهر شیراز»، *فصلنامه زن و جامعه*، س ۳، ش ۳، ص ۱۲۰-۱۰۵.
- حسن‌زاده، ر. (۱۳۸۶). *روش‌های تحقیق در علوم رفتاری*،

ابهام‌های ساختاری و اجرایی در شرکت‌ها و تقویت بعد اطلاع‌رسانی به ارکان و اعضای تعاونی‌ها، باعث تقویت آگاهی اجتماعی افراد از تعاونی‌ها می‌شود و در نتیجه آن عملکرد شرکت‌ها بهبود می‌یابد.

- درباره نقش متغیر اثرگذار انسجام و همبستگی اجتماعی اعضای ارکان تعاونی‌ها در ارتقای عملکرد تعاونی‌ها، پیشنهاد می‌شود با کانال‌های ارتباطی ارکان و اعضای تعاونی‌ها، توجه ویژه‌ای به تقویت روحیه تعاونی مبتنی بر خودیاری و احساس مسئولیت بیشتر در میان ارکان و اعضای تعاونی‌ها انجام شود و با ترویج ارزش‌های اجتماعی تعاونی‌ها، گام بلندی برای تقویت انسجام و همبستگی اجتماعی افراد برداشته شود؛ زیرا انسجام و همبستگی اجتماعی اعضای ارکان تعاونی‌ها به همیاری و همکاری صمیمانه اعضا، صرفه‌جویی و بهره‌برداری صحیح از امکانات و منابع در تعاونی‌ها و کاهش هزینه‌های تولید منجر می‌شود. در همین راستا، تقویت کانال‌های اطلاع‌رسانی و ارائه اطلاعات لازم به صورت منظم و شفاف برای آگاه‌کردن اعضای تعاونی‌ها از تصمیم‌های مدیران و فرایندهای اجرایی، نقش مؤثری در تقویت همبستگی اجتماعی و اطمینان ارکان و اعضای تعاونی‌ها نسبت به یکدیگر در پی خواهد داشت.

- برای بهبود عملکرد تعاونی‌ها، درباره مشتری‌مداری (بازارمداری) ایجاد، معرفی و یا گسترش شبکه‌های ارتباطی اینترنتی، به صورت سایت‌های اینترنتی برای شرکت‌ها و یا به صورت سایت مشترک توسط متولیان امور تعاونی در شهرستان بوير احمد برای تبادل اطلاعات و تجربیات در میان اعضا و ارکان شرکت‌های تعاونی، ارائه گزارش‌های عملکرد، معرفی حیطه‌های کاری و تولیدی شرکت‌های تعاونی برای همدیگر و مشتریان محصولات تولیدی‌شان توصیه می‌شود. درباره عضومداری (رضایت‌مندی اعضا) توصیه می‌شود در راستای بهبود تسهیلات اعطایی و مالی به اعضا، نسبت به تقویت و حمایت از صندوق بیمه تعاون، تأکید و برای سیاست‌های پایدار اعتباری و حمایتی دولت از تعاونی‌ها

- تهران: نشر ساوالان، چاپ پنجم.
- ساروخانی، ب. (۱۳۸۷). روش‌های تحقیق در علوم اجتماعی (جلد اول) اصول و مبانی، تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، چاپ چهاردهم.
- صادقی‌مکی، م.ت.، مستوفی، م.ر. و آقایی، ع. (۱۳۸۹). بررسی تطبیقی شاخص‌های عملکرد بین شرکت‌های تعاونی صنعتی و خصوصی صنعتی استان مرکزی در سال ۱۳۸۱-۱۳۸۷، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، رشته مدیریت دولتی، دانشکده مدیریت، دانشگاه آزاد اسلامی واحد نراق.
- طبرسا، غ.ر. (۱۳۷۸). «بررسی و تبیین نقش اقتضانات استراتژیک در انتخاب الگوی ارزیابی عملکرد سازمان‌های دولتی»، مجموعه مقالات دومین جشنواره شهید رجایی ارزیابی عملکرد دستگاه‌های اجرایی کشور، تهران: سازمان امور اداری و استخدامی کشور.
- فیلد، ج. (۱۳۸۶). سرمایه اجتماعی، ترجمه: غفاری، غ.ر. و رمضانی، ح.، تهران: کویر.
- فیض‌آبادی، ح. (۱۳۸۷). «فرصت جمعیتی، اشتغال و تعاون و بررسی تطبیقی فرصت جمعیتی و اشتغال استان‌های کشور»، سایت اینترنتی وزارت تعاون، اندیشه‌سرای تعاون، بخش مقالات، در دسترس در: <http://www.taavon.ir/persian/page-view.asp?ptype=1&id=331> [۱۳۹۰/۰۳/۰۴]
- Barr, A. (2000). "Social Capital and Technical Information Flows in The Ghanaian Manufacturing Sector". *Oxford Economic Paper*, 52: 539-559.
- Johnson, Nancy. L. Suarez, R. Lundy, M. (2002) "The importance of social capital in Colombian rural agro- enterprises", Contributed paper selected for presentation at the 25 th International conference of Agricultural Economists(LAAE), 6-22 August 2003, Durban, South Africa, available on: <<http://89.249.21.76/data/254/661/1219/096.Df>
- >.[۱۳۹۰/۰۲/۲۷].
- Kaplan, Robert. S. and Norton, David. P. (1996) *Translating Strategy Into Action The Balanced Scorecard*. Harvard Business School Press Boston, Massachusetts.
- Knack, S. and Keefer, P. (1997) "Does Social Capital Have an Economic Payoff? A Cross Country Investigation". *Quarterly Journal of Economic*, 112(4):1251-1288.
- Krause, D. Handfield, Robert. B. Beverly, Tylort.B. (2006) "The Relationship between Supplier Development, Commitment Social Capital Accumulation and Performance Improvement". *Journal of Operations Mmanagement*, 25:528-545.
- Scrimgeour, F. Mcdermott, A. Saunders, C. Shadbolt, N. and Sheath, G. (2006) "New Zealand Agribusiness Success: An Approach to Exploring The Role of Strategy, Structure and Conduct on Firm Performance". *Paper Presented at to New Zealand Agricultural and Resource Economics Society*. August 2006, Conference 25-27.
- Zhang, L. (2007) "Social accumulation, business governance, and enterprise performance: a Structural- equation- model approach". Thesis(M. phil), Hong kong university of science and Technology, Appears in Collections: SOSC Master thesis, available on: <<http://hdl.handle.net/1783.1/5566>>. [۱۳۹۰/۰۲/۲۷].

